

БЕЛАРУСКІ ФАЛЬКЛОР У ГЛАБАЛЬНАЙ СЕТЦЫ ІНТЭРНЭТ

Духоўнае здароўе грамадства і будучыня чалавецтва залежыць ад стану культурных каштоўнасцяў, складаючых нацыянальнае багацце любога народа. У цяперашні час у сусветнай практыцы рашаюцца пытанні не толькі аб захаванні асобных помнікаў і артэфактаў, але таксама і аб уключэнні ў жыццё, у рэчаіснасць сучаснага свету ўсёй культурнай спадчыны ў яе цэласнасці і шматстайнасці, якая ахоплівае як самі аб'екты, падлеглыя захаванню, так і асяроддзе, у якім яны існуюць, і чалавека як носбіта спадчыны.

Гэта прадугледжвае працу па захаванні і прадстаўленні ўсёй сукупнасці спадчыны, у тым ліку нематэрыяльнай культурнай спадчыны, фальклорнага матэрыялу ў інфармацыйнай прасторы. Магчымасці падання пісьмовых, выяўленчых, гукавых, музычных, рэчавых і іншых каштоўнасцяў у электронным выглядзе ў глабальнай сетцы Інтэрнэт дапамогуць павялічыць доступ да беларускай культурнай спадчыны шырокага кола публікі. Вялізную ролю ў ажыццяўленні і развіцці такога падыходу закліканы вырашаць установы культуры і мастацтва. Яна павінны ствараць і размяшчаць гэтыя матэрыялы на сваіх сайтах, але, на жаль, большасць устаноў свайго прадстаўніцтва ў Інтэрнэце не мае (17 сайтаў музеяў з іх агульнай колькасці каля 140, 60 сайтаў бібліятэк з амаль 4000, клубныя ўстановы – яшчэ горш).

Нажаль, электронных рэсурсаў па беларускім фальклору ў глабальнай сетцы Інтэрнэт няшмат. Пошукавы каталог Акавіта на запыт «фальклор» выдае каля 10 спецыялізаваных сайтаў. У класіфікацыі па раздзеле «Культура і мастацтва» катэгорыі фальклор увогуле не існуе (рэсурсы размеркаваны па розных раздзелах і прадстаўлены ў раздзеле «Іншае»). Змястоўных тэматычных рэсурсаў амаль няма.

На апошнім Рэспубліканскім конкурсе кантэнт-праектаў былі прадстаўлены 20 рэсурсаў у намінацыі «Культура», з якіх прысвечаных таму ці іншаму віду традыцыйнай культуры ніводнага. Аднымі з лепшых сайтаў згаданага кірунку з'яўляюцца сайт вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта folkndl.bsu.by, сайт беларускай саломкі straw.iatp.by і сайт Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай твочасці amc.vitebsk.by. Але не дастаткова стварыць і размясціць рэсурс у Інтэрнэце, яго трэба суправаджаць, аднаўляць

і падтрымліваць у працоўным стане (напрыклад, апошнія навіны на згаданым вышэй сайце Віцебскага цэнтра датуюцца 2006 годам).

Таму вельмі актуальнай з'яўляецца задача стварэння і аднаўлення тэматычных электронных рэсурсаў па традыцыйнай культуры. Магчыма, спалучэнне сучасных тэхналогій і прадметаў «сівой даўніны» дазволіць зрабіць крок наперад да папулярызаванай культуры каштоўнасцяў у сучасным грамадстве, абудзіць у моладзі цікавасць да гісторыі і культуры краіны.

У якасці прыкладу эфектыўнага выкарыстання сучасных тэхналогій і этнаграфічных ведаў можна прывесці дзейнасць па стварэнні электронных рэсурсаў па традыцыйнай культуры, якая вядзецца сіламі студэнтаў і выкладчыкаў кафедры інфармацыйных тэхналогій у культуры БДУ культуры і мастацтваў.

За апошнія гады створаны: сайт, прысвечаны беларускаму арнаменту, <http://uzor.iatp.by/>; сайт Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту ў Строчыцах <http://etna.by/>; сайт «Віртуальны музей абярэгаў беларусаў» <http://obereg.of.by/>; мадэль інтэр'ера традыцыйнага беларускага жылля XIX стагоддзя; сайт фальклорнага ансамбля «Шчодрыца» <http://scodryca.info/>; сайт праекта «Этнашколы Беларусі» <http://www.etnaschool.com/>; мультымедычны праект «Жыццёвае кола чалавека: ад нараджэння да надмагільнага крыжа»; дызайн сайта «Нацыянальны музей гісторыі і культуры».

Праект «Віртуальны музей абярэгаў беларусаў» з'явіўся ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў у верасні 2006 года. Ініцыятарамі стварэння Віртуальнага музея абярэгаў беларусаў выступілі выкладчыкі кафедраў этналогіі і фальклору і інфармацыйных тэхналогій у культуры, ідэя рэалізавалізавана намаганнямі студэнтаў групы 508 спецыялізацыі «інфармацыйныя сістэмы ў культуры» ў складзе Сакалова Кірыла, Беляковай Кацярыны, Любінай Алены, Давідовіча Дзмітрыя, Курачынскай Таццяны, Халовай Вольгі, Крыўка Дзмітрыя, Якіменка Святланы. Мэта стварэння віртуальнага музея беларускіх абярэгаў – паказаць шматвяковы працэс асваення чалавекам навакольнага асяроддзя, раскрыць сістэму міфалагічных уяўленняў нашых продкаў аб Сусвеце і месцы чалавека ў ім, рэканструяваць эвалюцыю дыялогу чалавека з космасам, прыродай і іншым чалавекам.

У міфалагічнай мадэлі свету славянскіх народаў адно з ключавых месцаў належыла актыўнаму супрацьстаянню чалавека і навакольнага асяроддзя. Уласна кажучы, колькі жыве чалавек на Зямлі, столькі ж часу ён і шукае сродкаў перасцярогі ад гэтага нябачнага небяспечнага антысвету. Нашы продкі выпрацавалі тры тыпы індывідуальнай, сямейна-родавай і гаспадарчай засцярогі: абярэгі, амулеты і талісманы. Талісман – невялікі прадмет, выраблены з прыродных матэрыялаў або прыродай «зробленая» рэч, якая прыносіць поспех. Амулет – свяшчэнны знак, які захоўвае неабходную інфармацыю, а таксама само ўменне замацаваць гэту інфармацыю за пэўным прадметам. Абярг – звычайны прадмет, які здольны сам па сабе або пасля правядзення адпаведнага абраду выконваць ахоўную функцыю. У якасці абярга маглі выступаць расліны, дрэвы, садавіна, гародніна; звычайныя побытавыя рэчы або прылады працы, якія надзяляліся магічным статусам пасля выканання этнакіраванага рытуалу. У славянскіх народаў, у тым ліку і сярод беларусаў, існавала цэлая сістэма абярэгаў для абароны чалавека, сям'і, хаты, гаспадаркі, хатняй жывёлы, усёй вёскі. Вядома некалькі класіфікацый абярэгаў: абярэгі прыроднага паходжання; абярэгі, зробленыя рукамі чалавека; абярэгі, статус якіх замацаваны калектыўнымі або індывідуальнымі магічнымі дзеяннямі.

Сайт утрымлівае наступныя раздзелы: «Сістэма абярэгаў», «Аб музеі», «Наша дзейнасць», «Кніга водгукаў», «Кантакты». На сайце рэалізаваны пошук па ключавых словах, слоўнік. Асноўны раздзел сайта – сістэма абярэгаў – прадстаўлены катэгорыямі «Традыцыйныя святы», «Абяргі хаты», «Абяргі гаспадаркі», «Абяргі чалавека» (каляндарныя, сямейна-родавыя, аказіянальныя). Рэсурс утрымлівае шмат ілюстрацыйнага матэрыялу. Сайт распрацаваны на CMS, што дазваляе адміністравань і папаўняць яго ў рэжыме выдаленага доступу, з любога камп'ютэра, падключанага да глабальнай сеткі, адначасова з некалькіх кропак. Для рэсурса была праведзена пошукавая аптымізацыя, сайт зарэгістраваны на асноўных пошукавых сервісах Беларусі і Украіны. Зараз здзяйсняецца пераклад на расійскую мову.

Задачы, якія ставяць перад сабой стваральнікі Музея абярэгаў: раскрыць асаблівасці ўзаемаадносін чалавека з асвоенай і неасвоенай прасторай; паказаць эвалюцыю творчай дзейнасці, скіраванай на гарманізацыю адносін з наваколлем; паказаць механізмы дзейнасці абярэгаў у адпаведнасці з іх семантычнай і сімвалічнай накіраванасцю; прадставіць нематэрыяльную і матэрыяльную культурную спадчыну беларусаў; па магчымасці поўна адлюстравань усю сістэмную варыятыўнасць абярэгаў, якія існавалі ў асяроддзі беларусаў; раскрыць сістэму каляндарных абрадаў як пакрокавы дыялог чалавека з наваколлем і адпаведна ўключэння ў гэты дыялог новага абярга; пастаянна ў рэжыме «круглага стала» весці гаворку аб практыцы сучаснага выкарыстання абярэгаў, тэхналогіі іх падрыхтоўкі, абмену вопытам па праблеме іх эфектыўнасці; разгляд традыцыйных абярэгаў беларусаў у шырокім кантэксце іншых этнакультурных традыцый.

Сайт стаў пераможцам Рэспубліканскага конкурсу кантэнт-праектаў у намінацыі «Культура». Зараз нападуненне сайта працягваецца намаганнямі студэнтаў спецыялізацыі «інфармацыйныя сістэмы ў культуры». Праз сайт здзяйсняецца супрацоўніцтва не толькі з фалькларыстамі, этнографамі, этнакультуралагамі, але ўсімі тымі, хто зацікаўлены праблемамі захавання нашай роднай вуснапаэтычнай творчасці, артэфактаў матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны беларусаў.

Культурная спадчына Рэспублікі Беларусь ахоплівае вялікі пласт чалавечай гісторыі. Пытанні захавання, вывучэння і эфектыўнага выкарыстання культурнага багацця набываюць адмысловае значэнне ў цяперашні час. Рост нацыянальнай самасвядомасці вядзе да адчынення шматлікіх новых рыс гісторыка-культурнай спадчыны, адраджэння фальклорных традыцый, аднаўлення рэлігійных і нацыянальных святынь. Сёння адно з прыярытэтных напрамкаў развіцця грамадства – захаванне культурных набыткаў беларускага народа. Трэба, каб наша моладзь вывучала культуру свайго народа ў непасрэдным штодзённым кантакце з ёю. Інфармацыйнае грамадства дае новыя велізарныя магчымасці для гэтага.